

Kutaa Tokko

1. Kaayyoo fi Duudhaa Paartii Badhaadhinaa

Paartiin hammattoon laalchaa biyya keenya ittiin hubatu akka waliigalaatti ciminoota turan itti fufsiisuufi hanqinoota turan immoo sirreessuudhan boqonnaa badhaadhina hunda galeessa banuudha. Hammattoon laalchaa kun lafa irratti akka bu'uuf gareewwan, gitawwan , eenyummaawwan, kkf adda addaa ilaalcha fiixee qabatan madaala eeganii akka socho'an ni taasisa. Sababa kanaanis leellisummaa garee fi kanneen diiganii ijaaran caalaa rakkoolee qabatamaa biyya keenyaa kan furu, uummata kan fayyadu, bu'aa waliigalteerratti kan xiyyeeffatu, akkasumas hirkattummaafi hidhaminsa laalchaa irraa bahee daandii walakkaa filannoo isaa godhata.

Biyya keenyaatti hiriirri bitaafi mirgaa bu'urumaan fedhiifi quuqama garee osoo hinta'in akka waliigalaatti naannoo ijaarsa mootummaa irratti ta'uu hubatee hiriirra kanneen daandii walitti dhiyeessurratti xiyyeeffata. Laalchi kun haalota dhaabbatoo taasisanii hubachuu irra dhugaa qabatamaa hubachuu, qajeelfamoota dhaabbatoo bu'uura godhachuudhan deemsa sakatta'aa deemuufi qorannoo irratti hundaa'ee hojooma qajeelfama bu'uura godhate hordofa. Sababa kanaafis paartii Itiyoophiyaanota hunda walitti qabuufi bu'uura hawaasummaa isaa godhachuu danda'u deemsa siyaasaa hunda hammataa filannoo isaa godhata. Partiin keenya “biyyi teenya hunda keenyaa ni geessi” yaadama jedhu jabeessee kan qabatuufi ilaalcha dhabiinsaa irra darbuudhan biyya lammiilee hundaaf taatuufi hundinuu badhaadhinaan kan keessa jiraatu Itiyoophiyaa badhaate uumuuf qabsoo godha. Kaayyoo kana kanneen faalleessan bitaanis mirgaanis kanneen jiran ilaalchotaafi gochoota diigumsaa hunda irratti partiin keenya ciminaan ni qabsaa'a.

1.1. Kaayyoo Gooroo Paartii Badhaadhinaa “Itiyoophiyaa Badhaate Dhugoomsuu”

Kaayyoon gooroo paartii badhaadhinaa Itiyoophiyaa badhaate dhugoomsuudha. Badhaadhina hoo jennu hiikkaa dam-hedduu hamatee gama diinagdee, siyaasaafi hawaasummaatiin jiruudha. Badhaadhinni diinagdee fedhii bu’uura uummataa qixa barbaachisuufi itti fufinsaan guutuuf ariifataafi guddina waloo galmeessuudhan diinagdee addunyaalawaa dorgomaa ta’e ijaaruudhan fayyadamummaa uummata haqa qabeessa mirkaneessuudhaan hiyyummaafi duubatti hafummaa uummataa hir’isuu danda’uu of keessaa qaba. Badhaadhina siyaasaa hoo jennu aadaa demokiraasii gabbisuuf barbaachisaa kan ta’an dhaabbilee ijaaruu, bilisummaafi walqixxummaan uummataa mirkanaa’ee Itiyoophiyaanonni hundi mirgi namummaafi demokiraasii kabajameefii kan jiraatan tokkummaan sabdaneessummaa ishee kan mirkanaa’e, Itiyoophiyaa federaalawaa taate bu’uura jabaarratti ijaaruudha. Badhaadhina hawaasummaa hoo jennu aadaa, duudhaafi barmaatiilee gaggaarii, dhaloota naamusa gaarii qaban horachuu, lammiilee fayyaa sammuufi qaamaa qaban horachuu, hawaasa rakkoo hawaasummaa irraa bilisa ta’e ijaaruufi uummata gidduutti nagaa waaraa buusuudhan badhaadhina hunda galeessa mirkaneessuu jechuudha.

1.2. Duudhaalee Keenya

Duudhaaleen keenya gatii kan kenninuufi kan qabsoofnuuf gar agalma kaayyoo badhaadhinaatti kan geessan agarsiistota imala keenyaati. Imala keenya irratti rakkoolee nu quunnaman hunda caalaa duursa kan kenninuuf duudhaalee kanneeniif ta’a.

1.2.1. Tokkummaa Sabdaneessummaa

Kaayyoo gooroon paartii keenyaa tokkummaa sabdaneessummaa eeggate hawaasa siyaasaafi diinagdee tokkoo ijaaruudha. Sabdaneessummaa hoo jennu eenyummaa sabummaa, amantii, yookin kan biroo kan hamate yookiin hawaasa eenyummaa tokkollee adda hinfoone jechuudha. Sabdaneessummaan paartii keenyaa hunda hammatummaan isaa, af-heddummaan isaafi hirmaachisummaadhan ibsamuu qaba jedhee paartiin keenya ni amana. Tokkummaan sabdaneessummaa heddoomina akka qabeenyaatti kan ilaalu saba , sabootaafi uummata hundaafuu beekamtii kan kennu , walitti hidhaminsa seenaa, walfakkeenya haala ammaa qabaniifi, abdiifi faayidaa waliin qabanirraa ka'uudhan gamtoomaafi waltumsa cimaa akka qabaachuu qabu duudhaa jedhuudha.

Tokkummaan Sabdaneessummaan eenyummaan keenya kan walitti hidhame, kan walunateefi kan walitti makame ta'uu agarsiisa. Tokkummaan sabdaneessummaan carraan keenya baayyee kan walitti hidhame ta'uu hubachuudhan kaayyoofi galma walootiif dhaabbachuu, waliin hojjechuu, wal gargaaruu fi wal deeggaruun akka nurraa eegamu ilaalcha nu hubachiisuudha. Tokkummaan sabdaneessummaan miidhama seenaawaafi qabatamoo haaluurra sirreessanii deemuu, kunis haloof osoo hintaane firummaa jabeessuuf akka oolu deemsa taasisuudha. Tokkummaan sabdaneessummaan seeneessoota nu diiganiifi wal nu lolchisan jabeessaa deemuurra kanneen walitti nu dhiyeessaniifi walitti nu hidhan irratti dhugaasaa ulfeessuudhan kan kaleessaa irraa barumsa argachuu akkasumas har'aafi bor irratti xiyyeeffachuudhan obbolummaa saboota gidduutti jabeessuu filata. Tokkummaan sabdaneessummaa baayyee taanee tokko, tokko taanees baayyee kan ittiin taanu kaayyoo fi galma waloof herreega ittiin walitti ida'amnuudha.

Haqni hoo mirkanaa'e, kabajni namummaa hoo gabbateefi badhaadhinni hoo dhufe akka biyyaatti itti fufuun keenya ni lalisa. Ta'us garuu sabdaneessummaan waliinii utubaalee kunneen hoo milkaa'an kan dhufu

qofa osoo hinta'in milkaa'ina kaayyootiif gahee taphachuuf humna dandeessisu waan ta'eef paartiin keenya “ gamtaan taanee badhaadhna, badhaadhnees gamtaan jiraanna” qajeeltoo jedhuun tokkummaa sabdaneessummaa mirkaneessuuf xiyyeeffannoo olaanaadhan hojjeta.

1.2.2. Kabajaa Lammiilee

Kabaja lammiilee jechuun biyyi isaanii Itiyoophiyaan kan kabachiisuufii qabdu lammummaa isaanitiin kabajaa argachuu qabaniifi biyya isaanitiin boonuuf haala dandeessisu jechuu keenya. Paartiin badhaadhinaa namni nama waan ta'eef qofa kabajamuu qaba jedhee amana. Lammiin haalli amantii, sabummaa, yookiin saalanis ta'ee qabeenyaan durummaafi hiyumni ilaalcha keessa osoo hingalin fedhiin bu'uuraa guutamuufii qaba. Ija tokkoon ilaallamuufi haqa argachuu qaba jennee amanna. Kanaafuu, kabajaa lammiilee hoo jennu biyya keenyaatti gareen kamuu yookin namni kamuu warra kaan irra fayyadamaa yookiin miidhamaa akka hintaane hojjechuu jechuudha. Kabajaa lammiilee jechuun Itiyoophiyaanota ija tokkoon kan ilaaluufi Itiyoophiyaanonni hundi seera fuulduratti walqixxee kan ilaallamaniifi haqa qabeessan kan fayyadaman ta'uu , sabni lakkoofsaan baayyina qabuufi lakkoofsaan xiqqaa ta'es mirgiifi bilisummaan isaanii kan kabajamu, namni qaama isaatiin waliqixa kan kabajamu, miidhaafi cunqursaa irraa bilisa kan ta'u, dhimmoota biyyaa murteessuu ta'anirratti namni kamuu waliqixa kan itti hirmaatu, akkasumas qoodinsa qabeenyaa, aangoofi mirgaa fudhatamummaa qabuufi sammuu nama hinquuqne sirna siyaas-diinagdee ijaaruu jechuu keenya.

Kabajaan lammiilee, walqixxummaa nama dhuunfaafi garee, walabummaa biyyaa hammatee sadarkaa namaa, hawaasaafi biyyaatti kan ilaallamuudha. Kabajaan hawaasummaafi biyyaa uummanni biyya isaanittis ta'ee waltajjiiwwan addunyaa irratti ol jedhanii deemuu danda'uu jechuudha. Kun bu'aa ida'amu wantoota adda addaatti. Irra caalaatti biyya keessatti gaaffilee haqaafi badhaadhinaa deebisuu

akkasumas biyya alaatti nageenya lammiilee Itiyoophiyaa kabachiisuudhan Itiyoophiyaanonni biyya isaaniifi hawaasa isaanitiin ulfinni akka itti dhagayamu gochuu jechuudha. Haaluma walfakkaatuun waltajjiwwan idil addunyaa irratti biyya maqaa gaariidhaan kaatu ijaaruudhan ulfinni uummata keenyaa akka ol jedhu gochuu barbaachisa. Kabajaa lammiitiin ulfinni biyya keenyaa akka ol jedhu gochuun, biyya ol jette ijaaruun immoo ulfina lammiilee sadarkaa olaanaatti geessuuf dhimmoota waliin walsimanii deemaniidha.

Waan kana ta'eef paartiin keenya biyya keenyaatti olaantummaa seeraa mirkaneessuudhan, sirna haqaa haqa qabeessa ijaaruudha, mirgoota namummaa bu'uuraa kabajuudhan, hawaasummaa haqa qabeessa mirkaneessuudha, nageenya hawaasa keenyaa eegsisuudhan, guddina diinagdee namummaa duursu hojiirra oolchuudhan, badhaadhina hunda galeessa fiduudhan kabajaa namummaa, hawaasummaafi biyyuummaa eegsisuuf ni qabsaa'a.

1.2.3. Bilisummaa

Duudhaalee paartii keenyaa keessaa tokko lammiileen mul'ata mataasaanii akka qabaataniifi mul'ata filataniin akka jiraatan mirga isaanii mirkaneessuudha. Duudhaalee hawaasaafi faayidaa isaanii eegsisuun akkuma jirutti ta'ee namni tokko kan barbaade akka dubbisu, akka dhaggeeffatu, akka kabaju, akka haalu, akka waaqeessu, akka barsiisu, akka barreessu, akka dabarsu, kan barbaade wajjin akka walitti qabamuufi akka gurmaa'u bilisummaa hoo hinarganne hawaasa gahumsaafi amala gaarii qabu ijaaruun akka hindanda'amne paartiin keenya ni amana. Dirqiifi humnaan dhimmoota kanneen irratti bilisummaa hawaasni hinqabne fedhiin qabeenya qaqqabamaa guutamuufillee eenyummaan isaa hinmul'anne rakkoo keessa kan jiru ta'uu hubachuun barbaachisaadha jedhee amana paartiin keenya. Sirni bilisummaa mirkaneessuu hindandeenye gama tokkoon lammiileen dammaqoofi omsha'oo akka hintaane kan godhu, qabeenya horachuu kan ajjeesu, fi walumatti qabaatti haala diinagdee harkifataa imala

Sagantaa Paartichaa

badhaadhinaa laaffisu kan uumu, gama birootiin immoo haloofi diinummaa kan kurkursu, waljijjiirraa yaadaa kan haphisuufi naannawa siyaasaa yaaddoon guutame uuma. Kanaafuu, paartiin keenya rakkoolee siyaasaafi diinagdee biyya keenyaa itti fufinsaan furuufi hirmaannaa lammiilee hundagaleessa guddisuuf akka danda'amu bilisummaa duudhaa isaa godhatee socha'a.